

Letres

LLUIS SERRAT

*Mª Àngels Anglada,
entre dos
gèneres literaris*

Novel·la i poesia en l'obra recent de Mª Angels Anglada

JORDI PLA

L'activitat literària, entesa com a tasca no pas esporàdica sinó permanent, exigeix, com és sabut, una metodologia, una dedicació regular i el que s'ha anomenat «esperit de latència», és a dir, aquella disponibilitat a copsar tot el que és susceptible de convertir-se en matèria literaturitzada. Aquesta reflexió ve a tomb en considerar les dues darreres aportacions de Mª Angels Anglada: *Artemísia*¹, la seva cinquena novel·la, i *Columnes d'hores*², tercer recull de creació poètica. Però seria una anàlisi esbiaixada la que partís exclusivament d'aquests dos àmbits per esbossar les línies definidores de l'obra angladiana. Hi ha, efectivament, altres àmbits que han estat objecte del seu treball: la crítica literària (sis llibres, el darrer aparegut fa dos anys) i la traducció (dues obres més). Tot aquest corpus s'ha ordit amb un mateix fil conductor, que arrenca d'una visió interdisciplinària de l'escriptura, com global era també la visió clàssica de l'art, síntesi de saviesa i creativitat, de reflexió i emoció. La imbricació de l'element poètic amb l'element narratiu és una constant que es detecta des dels inicis de la seva obra novel·lada (*Les closes*) fins a la que avui comentem. La prosa poètica, el ritme i la musicalitat de la frase, l'atmosfera intimista, el paisatge subjectivat, són referències que hi sovintegen. Així succeeix també amb l'evocació de poetes, al·ludits directament o indirecta: a *Les Closes* (1979), hi retrobem la poesia popular; a *No em dic Laura* (1981), Anacreont i Verdaguer; a *Viola d'amore* (1983), Virgili i J.S. Pons; a *Sandàlies d'escuma* (1985), Homer, Teòcrit i Erinna de Telos; i, darrerament, a *Artemísia*, (1989), Virgili, Stratis Myrivilis i Odisseu Elitis.

Artemísia, novel·la situada als nostres dies, a l'illa grega de Mitilene, denota una concepció totalitzadora de l'art, entès com un cos polièdric, que es palesa no només en la correlació prosa-poesia, sinó en la confluència de la música i la pintura. Cadascun d'aquests àmbits actua com a desllorigador i es reflecteix en el seu propi personatge: Climent Moragues, el violinista que arriba a Mitilene, és el mateix que a *Viola d'amore* descobreix el Trio Inacabat de Mozart. El nom d'Artemísia, la pintora d'origen florentí que dona hostatge a Climent, és inspirat en el d'Artemísia Gentileschi, artista romana del s. XVIII, que pintà l'escena de Judit amb el cap d'Holofernes. Aquest quadre guarda una relació simbòlica amb el que compon *Artemísia* a la novel·la. Quan aquest és interpretat per la veu narrativa, esdevé motiu dinàmic que ens mena a comprendre la dimensió humana de la protagonista.

Si comparéssim l'estructura d'*Artemísia* amb la d'un frontispici, diríem que les columnes damunt les quals s'assenta l'arquitravada temàtica serien: l'art, en tant que vehiculador de la memòria i perpetuació del que, essent essencial, resta subjacent al temps. En segon lloc, la pròpia illa de Mitilene, recreada amb la seva atmosfera que destil·la, en boca d'un personatge, «una dolcezza inusitada en nova»; i, en tercer lloc, la simbiosi Amor/Mort com a pont entre el passat recuperat i el present que no tornarà.

La veu narrativa, identificada amb el protagonista, abasta tres temps àgilment conjugats: el present en què situa la seva comunicació amb nosaltres, el passat objecte de l'acció novel·lada i el passat latent (la guerra amb els turcs,

l'ocupació nazi) en el context del qual tingué lloc «la vella història», pedra angular que relliga les dues generacions en un desenllaç comú. *Artemísia*, novel·la elegíaca, més complexa del que una lectura superficial donaria a entendre, és, d'altra banda, un acurat exercici de descripció (geogràfica, botànica, antropològica...) que cerca l'associació d'efectes musicals i cromàtics en una cadència rica d'alenada poètica. La partitura que el narrador, Climent Moragues, intenta reprendre quan ha acabat la història que li hem escoltat adquireix «una estranya tristesa al segon moviment». Darrera les últimes imatges escàpoles de l'illa, el lector percep que contra l'ombra de la mort (allò que és irreversible), hi despunta l'esperança d'allò que és imprevisible.

Columnes d'hores és el darrer poemari de Mª Angels Anglada. Es tracta d'un recull de composicions, algunes de les quals havien estat publicades a *Díptic* (1972) i a *Kyparíssia* (1980). Una tercera part del volum és integrada per poemes inèdits, aplegats sota l'epígraf «Carmina cum fragmentis» que, no pas fortuïtament, és el mateix títol que a *Viola d'amore* encapçala una vella carpeta oblidada que conté el Trio Inacabat de Mozart. Les premisses que permeten esbossar els referents poètics de Mª Angels Anglada girarien entorn de dos eixos: una concepció diguem-ne «militant» de la poesia, que compromet el vers amb una causa profundament humanista; una concepció diguem-ne «estetitzant», molt atenta a la recuperació dels models poètics de l'hel·lenisme, i, finalment, una concepció més intimista i reflexiva, amb notòria presència del component simbòlic.

Dintre del primer bloc, hi destacariem poemes referents a la tasca cívica del poeta com a torsimany que interpreta els anhels col·lectius:

«Amb trencadissos crits d'ocell
lluito amb les aigües remoroses.
Et deixaré, si vols, la veu
desavesada ja de roses.»

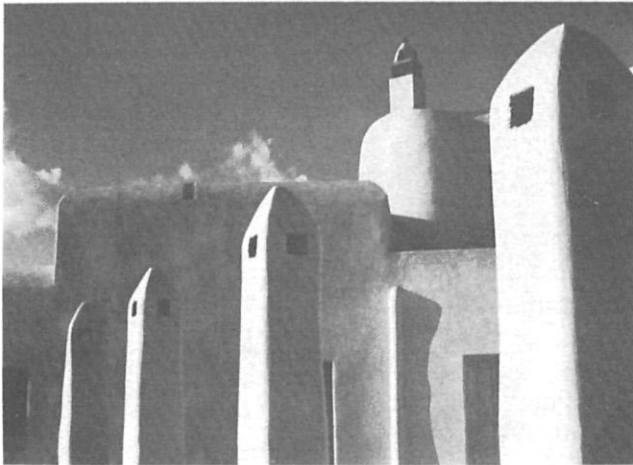
«Cada vespre volia donar-vos el meu cant
com un germà petit del vostre adust coratge.
I poc més que el silenci us pot acompanyar.»

Anàlogament, la reivindicació ecològica, expressada amb tendresa i energia alhora, conforma uns versos curulls de noms d'ocells i plantes, rítmicament engalzats. L'evocació de figures i indrets mítics «com Cassandra, filla de Príam, que predí la sort de Troia; o com l'indret d'Epidauros, on se signà la independència grega» actua també de correferent d'aquesta actitud que definíem com a militant.

Al segon bloc (concepció estetitzant del poema), hi pertanyerien composicions que evocuen la mètrica i els motius dels grans poetes grecs i llatins (Teòcrit, Erinna, Meleagre, Virgili, Horaci). Hi destacariem, ultra la cadència rítmica, la riquesa d'imatges, la delicadesa en el tractament del paisatge, l'eufonia, la tria lèxica. Un poema representatiu d'aquest apartat seria «Les fonts»:

Artemísia

MARIA ÀNGELS ANGLADA

COLUMNA

«Al país dels infants, quan les fonts eren clares
i camins poc fressats entre boixos ens duïen al cant lliscadís,
els llavis brunencs de la terra somreien secretes ofrenes,
molsa i violes com tendres sibil·les al flanc virginal.»
(...)

Finalment, aplegaríem, encara, en un tercer àmbit els poemes que identificàvem com a més intimistes, reflexius i imbuïts d'una càrrega simbòlica. Amb una melangia que no s'allunya mai de la serenor que presideix el conjunt, l'autora rememora el vell paisatge amic, insuflat pel record que li dóna vida. És una visió precisa, curiosa del detall significatiu per a la memòria poètica. El trànsit del temps hi destil·la una atmosfera de sensació extàtica, onírica, on els tons i les veus es marfonen en un sentiment de recança:

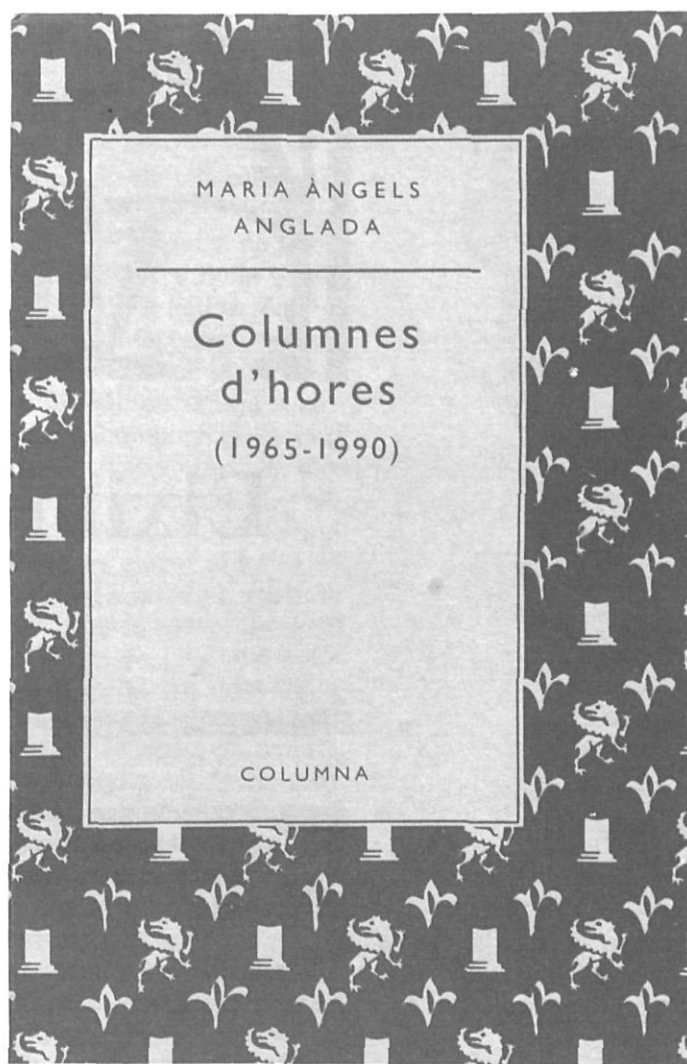
«Suau i grisa i lenta llum del dia
em desperta i em diu, ja lluny del somni:
La veu del cant, si no duu l'alba, trenca
amb llances de claror els camins de l'ombra.»

En aquest marc, la infància es projecta amb una triple funció associativa: com a innocència que suporta la injustícia d'un món tancat d'horitzons (en serien exemple els poemes «Casa d'innocents», «Treva de gener»); com a reflex d'un bell somni esvaït («El vent», «Infantesa») i com a signe d'esperança en una vida més plena, tot just presentida («D'infants a infants», «El cementiri blanc»).

El pas del temps és evocat com a integrant d'un mateix paisatge, en el qual se succeeixen els cicles naturals (les estacions, les successives fases del dia) figurats en els fenòmens sensibles que els són propis: ombra, claror, vent, boira, fred, glaç...). Hi ha una austera selecció dels mots que designen aquest paisatge connotatiu, que és mirall reflex del propi paisatge interior. La mirada poètica d'Espriu damunt un marc escènic esdevingut símbol sembla fer-se present en algunes d'aquestes composicions, on l'emoció batega continguda en la remembrança:

«Amb les lleus passes del record
ara camino en la nit closa
sota aquells roures sempre verds
salvats d'un temps de glaç i boira.»

En l'obra de Mª Angels Anglada es fa esborradissa la sempre controvertida divisió de gèneres literaris. Més que complementàries, poesia i narració s'hi manifesten en tant que significants d'una sola opció que fa indestriables l'encalç de la veritat (l'art com a compromís) i l'encalç de la bellesa (l'art com a visió).

Com més nítida sentim al piano una vella melodia, més àgil i diàfana es descabdella la nostra memòria poètica. La melodia que interpreta Mª Angels Anglada «llenguatge dúctil i escandit» és la clau que ens permet accedir a un univers amb regust d'olivera i fresseig d'onada.

Jordi Pla és escriptor

(1) Mª Angels Anglada: *Artemisia*, ed. Columna, Barcelona, 1989.

(2) Idem: *Columnes d'hores*, ed. Columna, Barcelona, 1990.